

İnas Darülfünunu Hakkında

Ali Baltacıoğlu

A. Aslan ve Ö. Akpınar'ın *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* dergisinde "İnas Darülfünunu (1914-1921) başlığı ile yayımlanan (c.VI, sayı 2, 2005. s.225-234) yazısının 229. sayfasında yer alan

"İnas Darülfünunu 1914 yılında kurulduktan sonra, 1915 yılında Darülmualimîn ve Muallimat Nizamnamesi'ne göre Darülmualimat'da, yani Kız Muallim Mektebi'nde bir Âlî Kısım kurulmuştu. Bu kısmın derslerinin İnas Darülfünunu ile aynı olduğu nizamnamesinde kaydedilmişti."

şeklindeki değerlendirmede, 'İnas Darülfünunu' kavram ve kurumu ile 'Darülmualimat-ı Aliye' kavramının birbirine karıştırıldığı ve sürecin hukuki ve mali yönleriyle bir bütünlük içinde irdelenmediği izlenimini vermektedir. 1914'te kurulan İnas Darülfünunu'nun üzerine, Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi'ne¹ göre Leyli Darülmualimat'ın yapısı içersinde ayrıca âli bir bölüm kurulmamıştır. Darülmualimat bünyesinde yüksek bir bölüm olarak kurulan ve bütçesi bu kurumun sorumluluğunda sürdürülen İnas Darülfünunu, söz konusu nizamnamede yer alan:² "Darülmualimat-ı Aliye'nin sınıf-ı aliyesi tedrisatı, Darülfünun tedrisatının aynıdır" buyruğu ile hukuki bir kimlik kazanmıştır.

Kızlara verilen derslerin niteliği konusunda sayfa 234'te yer alan

"İnas Darülfünunu öğrencileri kendilerine verilen öğretimin erkeklerden daha yetersiz olduğu görüşünden hareketle ikili öğretime son verilmesini Maarif Nezareti'nden talep etmişlerdi."

yargısına temel oluşturması gereken kaynak, yazarlarca gösterilmemiştir. Bu durumda bu değerlendirme yazarların tahmini, yorumu veya yakıştırmalarından öteye gitmemektedir. Oysa ki, ikili öğretimin sonlandırılması konusunda genç kızlarımızın ileriye sürdükleri gerekçeler çok başkadır. Maarif Nezareti'nde Nazır Ali Kemal Bey'in başkanlığında Darülfünunun ıslahı için toplanan kurula, İnas Darülfünunu öğrencileri bir dilekçe sunmuşlardır. Ülkemizde kadınlığın hızla gelişip yükselmesi açısından bir kanıt sayılabilecek bu dilekçede, kız öğrenciler özgürleşmenin ilk basamağı olarak karma öğretimi göstermişlerdir:³

"Bizde kadınlığa ehemmiyet verilmediği bunun için mütemeddin milletlerin bize nazar-ı hakaretle baktıkları, halbuki bizde de kadınlığın istihkar edilemeyeceği

¹ *Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi*, 5 Temmuz 1915 (22 Haziran 1331).

² Md.30.

³ İnas Darülfünunu'nun Arızası, *İkdam*, 21.03.1919, sayı 7942, s. 2.

ve kadınlarda erkeklerin malik olamayacakları birçok hasail mevcut bulunduğu müessir bir lisanla beyan etmekte Darülfünun'un ıslahı için içtima etmekte olan komisyonun sırf erkekleri nazar-ı itibare almayıp zükur ve inas talebenin bir arada feyz-i terakkileri esbabına tevessül edecekleri, ümit ve temennisi iftihar olunur."

Yine aynı yazıda 1919 yılında İnas Darülfünunu'nun binasının Ticaret Mektebi'ne verilmesi karşısında Zeynep Hanım Konağı'na taşındığı belirtilmektedir. Olay 1919 yılında değil, 1918'in Kasım'ında meydana gelmiş ve şöyle gelişmiştir: Mondros Bırakışımı'nın hemen ardından savaş sırasında Osmanlı Devleti'nin el koyduğu Düvel-i Muhasıma binaları boşaltılmaya başlanılmıştır. Bu bağlamda Beyoğlu'nda İngiliz Mektebi'nde bulunan Ticaret Mektebi (daha önce Bezm-i Alem Sultanisi binasında bulunuyordu), İnas Darülfünun binasına aktarılmış, İnas Darülfünunu Sultanahmet'teki Telif ve Tercüme Dairesi'ne (eski taş mektep), Telif ve Tercüme Dairesi ise Divanyolu'ndaki Lisaniyat Darülmesai'si'ne, Lisaniyet Darülmesai'si de Darülfünun binasına aktarılmıştır.⁴ İnas Darülfünunu Aslan ve Akpınar'ın yazdıkları gibi doğruca Zeynep Hanım Konağı'na değil, önce yukarıda adı geçen taş mektebe, oradan da kısa bir süre kalacağı Zeynep Hanım Konağı'na geçmiştir.

Emre Dölen'in, A. Aslan ve Ö. Akpınar'ın yazısına yine aynı dergide verdiği yanıtta ("İnas Darülfünunu Üzerine," *OBA*, c.VII, sayı 2, 2006, s.181-83), 'Bırakışım Dönemi'nde düzenli bütçe yapılmadığından bu dönem için bilgi yoktur' (s.182), değerlendirmesine katılmak olanaklı değildir. 'İnas Darülfünunu' ibaresinin 1333 Bütçesi'nden başlayarak Muvazene-i Umumiye Kanunlarında yer alması 5 Temmuz 1915 (22 Haziran 1331) tarihli Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi'nin hukuki ve mali bir sonucudur.

1. Söz konusu nizamnamenin 30. maddesiyle, 1914'te kurulan İnas Darülfünunu, Leyli Darülmualimat'ın âli bir bölümü olduğu hukuken (nizamname) ve mali açıdan (1332 bütçe ödeneği) tescil edilmiştir.

2. Bırakışım Dönemi'nden sonra düzenli bütçe yapılmadığı savı yerinde değildir. Meclis-i Mebusan'ın toplanamaması ve işgal nedeniyle 1919-1922 bütçeleri, bütçe tekniği bakımından değişiklikler göstermiştir. İlk bakışta bütçenin atar damarları olan fasıl ve maddeleri görmek olanaklı değildir. Bırakışım döneminde yapılan bütçelerin, genel kabul görmüş bütçe ilkelerini taşımadığı da açıktır. Ancak yapılan atıflar ve kabul edilen ardışıklıklar⁵

⁴ Tahliye Edilen Mektepler, *Vakit*, 21.11.1918, sayı 388, s. 2.

⁵ Atıf ve ardışıklıklara örnek oluşturması açısından:

1. 1334 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun 1335 senesine dahi meriyeti hakkında 9 Şubat 1335 tarih ve 58 numaralı kararname (*Düstur*, Tertip 2, c.11, s.124).

çerçevesinde söz konusu İnas Darülfünunu ve Leyli Darümuallimat heyet-i talimiye maaşları ile idare ve tesisat masarifi ödeneklerinin, Bırakışım Dönemi'nin ait oldukları yılın bütçesinde yer almış oldukları kısa bir çözümlemeyle görülebilecektir.

Şeref Etker'in, aynı dergideki yazısında ("İnas Darülfünunu Hakkında Notlar," *OBA*, c.VII, sayı 2, 2006, s.184-85), 180759/1318 sayı ve 30 Ağustos 1330 tarihli İnas Darülfünunu Talimatnamesi⁶ olarak ortaya koyduğu düzenleme, bir talimat olmayıp büyük bir olasılıkla pedagojik içerik taşıyan bir layihadır.⁷

2. 1336 senesi Mart ve Nisan mahlarına mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu'nun 2, 3 ve 5. maddelerinden maada ahkâmının 1337 senesi Mart ve Nisan mahları zarfında temdiden tatbiki hakkında 28 Şubat 1337 tarih ve 198 sayılı kararname (Düstur, Tertip 2, c.12, s. 389).

⁶ Yaptığım araştırmada söz konusu İnas Darülfünunu Talimatnamesi'ne *Düstur* II.Tertip, Faik Reşit Unat'ın *Maarif Düsturu*'nda rastlamadım.

⁷ Gerek Maarif Nezareti'ne verilen layihalarda, gerekse risale şeklindeki yayınlarda, konu pedagojik açıdan ele alınıp çeşitli yönleriyle işlendikten sonra son bölümde, ileriye sürülen görüşlerin hukuki bir düzenlemesi olan talimatname yer alırdı. Talimatnamenin sayısı olarak bildirilen rakam, bir talimatnamenin yayın sıra numarasından çok, Maarif-i Umumiye Nezareti'nin veya bir başka devlet kurumunun evrak varide numarasını çağrıştırmaktadır. Bu durumda Nezaret'ten İnas Darülfünunu'na gönderilmiş geçici bir emirname (talimatname değil) olasılığı akla gelmektedir.